

over en vis alder – her 50 år – skulle man få et »levestandardsmål«, den såkaldte P-indikator. Metoden, der er udviklet af WHO, vil nok især være velegnet til at måle langtidsudvikling eller til at foretage sammenligninger mellem lande eller befolkningsgrupper med forskellig levestandard, hvorimod årsagerne bag kort-tidssvingninger kan påvirke procenten ret forskelligt. Materialet fra et enkelt sogn er naturligvis begrænset, men viser dog tydeligt en højere procent for de økonomisk bedrestillede end for øvrige befolkningslag og for alle døde en klar stigning i procenten i sidste del af det 18. århundrede.

Levestandardsbegrebet er et meget sammensat fænomen, og det er derfor ikke at vente, at de tre ovennævnte metoder skulle give et entydigt billede af udviklingen, så meget mere som de dækker over forholdene i delvist forskellige befolkningsgrupper. Alligevel kunne man dog godt i det afsluttende kapitel have gjort noget mere ud af at sammenholde resultaterne. Her er i figur 2. vist resultaterne af de tre metoder. Indtil 1780 synes der at være bedst overensstemmelse mellem metode I og II, dog således at de lønstigninger, der indtræffer med betydelige mellemrum, er den afgørende faktor ved de store udsving i serie II. Efter 1780 viser kun metode I og III en klar forbedring i levestandarden. Forklaringen kan måske her være, at de bedre økonomiske forhold under neutralitetsperioden især kom de bedre stillede i København til gode, mens arbejdernes lønudvikling ikke kunne følge trop med prisudviklingen.

Hans Chr. Johansen

Vandring bag kulisserne

GUSTAV LEHRMANN: KØBENHAVNSKE KIG. *Wøldikes forlag 1971. 135 s. 91 tegninger af Charlotte Clante. Kr. 39,50, indb. 49,50.*

Journalisten og forfatteren Gustav Lehrmann døde i sommeren 1972. Han var gennem en del år tilknyttet dagbladet Information, hvori hans essays om københavnske huse og personer jævnligt blev offentliggjort. Inden sin død nåede Gustav Lehrmann at samle sine sidst publicerede artikler i denne bog, som udkom i slutningen af 1971. Den er opbygget på samme måde som »Inden for portene«, der udkom i 1970 (se Fortid og Nutid 1971 s. 581 f): et halvhundredede korte, velskrevne artikler om københavnske lokaliteter illustreret med Charlotte Clantes elegante tegninger.

Forfatteren opfordrer i forordet sin læser til at gå på opdagelse i det gamle København. De nye huse, der skyder op, er efter hans mening ikke alle at foragte, men de mangler noget: man kan ikke gå på opdagelse i og omkring dem. Derfor holder han sig til de gamle huse, der har en historie at fortælle. Man kommer til at fundere over, hvad »Tjæreborg« eller Arne Jacobsens seddeltrykkeri vil kunne fortælle om 200 år. Vil man til den tid føle, at der er atmosfære over Royal Hotel og Domus portus?

Hvis man vil se lidt bag de gamle huses facader, har man i denne bog en god vejledning. Man får mere ud af sit kiggeri, hvis man ved noget om husenes histo-

rie og om de personer, der har færdes i dem. Denne gang begynder rundturen med Københavns gamle fæstningsværker, Trekroner, Kastellet og forsvarsværkerne omkring Christianshavn, men det meste af bogen er vi i den indre by eller i Frederiksstaden. Der er dog også afstikkere til Lægeforeningens boliger og ud ad Vesterbrogade. Da artiklerne oprindeligt er skrevet til en avis, er de alle forsynet med en iøjnefaldende overskrift, og der er ikke nogen lang indledning. Læseren føres uden omsvøb ind i emnet. Hver artikel er en helhed, et hurtigt forløb præget af ro og harmoni, men af og til med en skarp bemærkning om vanrøgt eller ødelæggelse af bevaringsværdige bygninger eller miljøer. De korte tekster giver ofte perspektivrige tilbageblik som f. eks. i omtalen af Lerches gård i Slotsholmsgade, hvor Anna Sophie Reventlow »i stille stunder mellem elskovsmødernes romantik« fra vinduet har kunnet glæde sig over udsigten til Børsens snoede spir. Der er associationer i mange retninger og forklaringer af ældre, nu glemte begreber som f. eks. probérsten – prøvesten ved omtalen af Benzinøen eller udlægningen af oprindelsen til gadenavnet Skidenstræde. Teksten veksler mellem vemodig medfølelse med kranke skæbner og barok humor som i skildringen af tandbrækkeren og broksnideren, der udøver sit dramatiske erhverv i fri luft, mens offeret i mere eller mindre bevidst tilstand er udsat for tilfældigt forbigående nærgående interesse. Man slentrer adstadigt af sted og får hele tiden gode indblik i svundne tiders liv, uden at forholdene tegnes idylliske. De kortfattede artiklers oplysninger er korrekte, og man får lyst til at se de skildrede huse i virkeligheden og til at søge videre i deres rige historie.

Poul Strømstad

Københavnserindringer – en gevinst

KØBENHAVNERE FORTÆLLER. *Erindringer fra det gamle København. Redigeret af Poul Strømstad. Københavns Magistrats 3. afdeling 1972. 157 s. Ind. Ikke i boghandelen.*

I maj 1969 udsendte Københavns magistrats 3. afdeling (Socialvæsenet) en opfordring til samtlige pensionister i hovedstaden til at skrive deres erindringer om tilværelsen i byen »dengang«. Som en opmuntring til at tage fat på opgaven udsattes en række præmier til et samlet beløb af omkring 10.000 kr. Resultatet blev ca. 2.000 levnedsskildringer af stærkt varierende omfang. Enkelte var på mere end et par hundrede sider, mange fyldte et halvt hundrede, mens størstedelen var på mellem 10 og 50 sider. Samlet fyldte hele materialet 15–20.000 normalsider. Det var meningen, at de indsendte memoirer skulle indgå i Københavns Stadsarkiv med den klausul, at de ikke måtte offentliggøres uden forfatterens samtykke de første 25 år, og at adgangen til anden udnyttelse skulle være betinget af magistratens tilladelse. For den komité, der havde taget sig af bedømmelsen, nemlig repræsentanter for administration, presse, kommunalt og statsligt arkivvæsen samt museer, blev det imidlertid klart, at det ville være for-